

Александър Величков

Две години след началото на т.нар. „Арабска пролет“ надеждите на мнозина за позитивна промяна в Северна Африка, и особено в Близкия изток, изглеждат попарени. В Тунис, Египет и Либия ислямистите успяха да засилят своите позиции и дори да се доберат до властта. В Сирия бушува остра гражданска война, която отдавна придоби трансграничен характер. Очертава се тя да бъде продължителна и да има тежки и трайни хуманитарни последици, както за местното население, така и за жителите на съседните държави. Същевременно новото обостряне на конфликта между ислямистката групировка „Хамас“ в Ивицата Газа и Израел през ноември 2012 г. засилва притесненията относно стабилността в региона. Близкоизточният котел отново е на дневен ред...

Бунтовете в Сирия срещу режима на президента Башар ал-Асад, започнали през март 2011 г., постепенно прераснаха в широкомащабна гражданска война. Официалните сирийски власти не се поколебаха да използват всичките си ресурси, включително военни, за да смажат съпротивата на опозицията. Демонстрантите, първоначално напълно дезорганизирани, постепенно разбраха, че единственият начин да се противопоставят успешно на президентския режим, е като действат единно и организирано. Така всъщност се появиха Сирийският национален съвет (СНС) и Сирийската свободна армия (ССА), съответно като политическо и военно крило на опозиционната организация. Противниците на Башар ал-Асад предпочетоха да ръководят своеобразната антиправителствена операция от съседните на Сирия Турция и Ливан. По-големият проблем за опозиционните сили обаче е не дистанцията, от която започна да се ръководи съпротивата срещу сирийските власти, а липсата на ясно изявени лидери, които да поемат координацията на общите действия и отговорността за тях. Наличието на два центъра на опозицията – СНС и ССА – които реално не съгласуват действията си, съчетано с липсата на естествено формирани се лидери на движението, са основните причини за откровения провал на сирийската съпротива, коствал живота на хиляди цивилни граждани. Липсата на международна военна подкрепа за антиправителствените сили, подобна на тази в Либия, също е важен фактор за продължителността на вътрешния конфликт. Това обаче далеч не означава, че в сирийските междуособици липсва външна намеса – опозицията е явно подкрепяна от Саудитска Арабия и Катар, както и от въоръжени ислямистки групировки. Турция, макар и далеч по-балансирана, оттегли своята подкрепа за сирийския президент и я

прехвърли върху СНС и ССА. Европейският съюз и САЩ също поискаха незабавно оттегляне на Башар ал-Асад. Междувременно сирийският президент, подкрепян от Русия, Китай и Иран, обаче даде да се разбере, че няма намерение да напусне поста си преди провеждането на следващите президентски избори в Сирия, които трябва да се състоят през май 2014 г. Така картите са раздадени, а геополитическият покер тепърва предстои да навлезе в най-интересната си част.

На 11 ноември 2012 г. по време на организираната в Катар среща на сирийската опозиция беше обявено сформирването на Национална коалиция на сирийските опозиционни сили (НКСОС), в която трябва да влязат 60 делегата. Всъщност НКСОС представлява опит именно да се консолидират усилията на отделните опозиционни фракции и да се създаде единен ръководен център. Затова неслучайно още по време на събирането в Катар новата формация се обяви за „легитимния представител на сирийския народ“, който формира „правителство в изгнание“. Същевременно обаче СНС продължава да съществува – само няколко дни преди създаването на НКСОС, на 9 ноември, Джордж Сабра – председател на Народната демократична партия и единствен християнин в ръководството на СНС – беше определен за новия лидер на базираната в Истанбул СНС. Джордж Сабра, който е бивш комунист, замени на поста Абдел Басет Сайда. СНС обаче продължава да бъде доминиран от „Мюсюлманско братство“, което предизвиква сериозни притеснения относно бъдещото развитие на Сирия, ако или когато опозицията завземе властта. Още на 15 ноември турският външен министър Ахмет Давутоглу обяви по време на среща на Организацията „Ислямска конференция“ в Джибути, че страната му „признава Сирийския национален съвет (СНС) за единствен легитимен представител на сирийския народ“. Подобно развитие на нещата беше логично след трансграничните престрелки по турско-сирийската граница в началото на октомври 2012 г., при които имаше убити и ранени турски граждани. Макар за този обстрел да бяха обвинени сирийските власти, малко вероятно е войските на Башар ал-Асад да са реалните извършители. Сирийският президент едва ли би рискувал да си навлече гнева на съседна Турция, особено в такъв неблагоприятен за него момент. Много по-вероятно е стрелбата да е дело на сили на сирийската опозиция или на ислямистки групировки, които биха имали изгода от интернационализирането на конфликта и евентуалното въвличане на Турция. Въпреки първоначално рязката реакция на турското правителство, не се стигна до стартирането на военна операция срещу Сирия. Всъщност военна интервенция е неизгодна за всички страни в конфликта, въпреки обвиненията срещу Русия и Китай, че блокират приемането на резолюции от Съвета за сигурност на ООН срещу режима на сирийския президент. Решение би могло да се търси единствено със средствата на дипломатията, чрез обединените усилия на международната общност. Подобно развитие на събитията обаче изисква пълно прекратяване на насилието, както и на всякакви въоръжени действия, от всички страни. И ако все пак официалната опозиция и сирийските власти постигнат прекратяване на огъня, то проблем остават въоръжените ислямистки групировки, действащи активно на територията на Сирия, които едва ли биха прекратили бойните действия.

Макар да има наченки за обединяване на сирийската опозиция, то в дългосрочен план подобно начинание е обречено на неуспех дотолкова, доколкото „Мюсюлманско братство“, което има доминираща роля в момента, ще изтласка или маргинализира останалите фракции. Изолирането ще бъде преди всичко на религиозен, но и на етнически принцип. Сериозен е проблема и с легитимността на сирийската опозиция. Но не просто международната легитимност, а вътрешната легитимност – тази сред самата сирийска общност. Колкото по-дълго продължава въоръжения конфликт в Сирия, толкова по-вероятно е опозиционните сили да губят от своята легитимност. Това обаче не означава, че хората ще започнат да симпатизират на президентския режим, а просто ще търсят сигурност, стабилност и нормализиране на обстановката в страната. По прогнози на Върховния комисар за бежанците на ООН (ВКБООН) до края на 2012 г. броя на сирийските бежанци в съседните страни ще достигне 710 000 души, при 442 256 души към 21 ноември 2012 г. Очевидно прогнозата е завишена, но това не отменя наличието на сериозен хуманитарен проблем. Данните на ООН показват, че за период само от два месеца (21 септември – 21 ноември 2012 г.) броя на сирийските бежанци се е увеличил двойно. Съседните на Сирия държави са засегнати най-сериозно от бежанската вълна. В Турция към момента са регистрирани над 120 000 търсеци закрила. В Ливан и Йордания са пристигнали по 130 000 души, а в Ирак потърсилите спасение от въоръжения конфликт са около 55 000 души. Европейския съюз все още остава сравнително слабо засегнат от сирийската бежанска вълна – по данни на Европейската служба за подкрепа в областта на убежището към началото на септември 2012 г. броят на потърсилите закрила в държавите-членки е около 5000 души. Същевременно броят на вътрешно разселените лица (*internally displaced persons*) по данни на ВКБООН и Центъра за мониторинг на вътрешните разселвания към момента е около 2 500 000 души. Явно е, че сблъсъкът между правителствените сили и опозицията в Сирия предизвиква сериозен хуманитарен проблем, който нито една от двете страни не е в състояние да контролира.

Липсата на доминираща страна в сирийския конфликт, както и липсата на желание сред международната общност за военна намеса, на практика предначертavat един продължителен сблъсък, от който основен потърпевш са обикновените хора. Всъщност военна интервенция едва ли би подобрила хуманитарната ситуация. Единствено би наклонила везните в полза на един от участниците в гражданската война и евентуално би стимулирала по-бързото ѝ приключване. Подобна намеса във вътрешните работи на Сирия обаче би означавало сериозен международен ангажимент, с който никоя държава не би се натоварила в момента. Президентът Барак Обама вече изтегли през декември 2011 г. американския военен контингент от Ирак и пое ангажимента това да се случи и в Афганистан през 2014 г. На фона на огромния държавен дълг на САЩ, сериозните социални проблеми вътре в страната и умората сред американското общество от военните акции, Обама едва ли би въвлякъл американската армия в поредната авантюра зад граница. Европейските държави пък продължават да се измъчват от финансови и икономически проблеми, които парализират

външнополитическата им активност извън рамките на ЕС. Кризата с общата европейска валута и държавните задължения на Гърция, Италия, Испания, Португалия и Исландия карат европейските лидери все повече да се вглеждат в своите „домашни“ проблеми и по-малко да отправят погледа си към останалите части на света. Действително ЕС отправи критики и наложи редица санкции спрямо режима на Башар ал-Асад, но това далеч не е достатъчно, за да надделеят опозиционните сили. Последните са оставени на подкрепата – политическа, финансова и материална, която получават от Саудитска Арабия и Катар. Именно тези две държави са основния източник на средства за закупуване на оръжие от сирийската опозиция. В същото време Русия продължава да снабдява сирийския президент с оръжия въз основа на сключени преди години договори за доставка на руска военна техника. Китай и Иран също оказват политическа подкрепа на Башар ал-Асад. Това обаче се оказва недостатъчно, тъй като въоръжени ислямистки групировки постоянно нарушават целостта на сирийската граница, преминавайки от и към Ливан и Турция, и водят своеобразна партизанска война срещу редовната сирийска армия. Едно от основните опасения за бъдещето на Сирия е свързано с ролята на радикалните ислямисти, които в момента подкрепят усилено опозиционното движение. Ролята на „Мюсюлманско братство“ и различните военизирани фракции на „Хизбулла“ и „Ал-Кайда“, действащи на територията на сирийската държава, е без съмнение ключова за успехите на опозицията. Ислямистите обаче едва ли участват безвъзмездно, без да очакват нищо в замяна при евентуална победа на сирийските опозиционни сили. Политическото представителство, подобно на Египет и Либия, е минимумът. Превръщането на Сирия в ислямска република е вероятния максимум. При всички положения обаче арабската република няма да остане същата и за съжаление едва ли процесите на демократизация ще надделеят. Повечето анализатори сякаш negliжират факта, че макар Сирия на Башар ал-Асад да има множество недостатъци и да не се вписва напълно в разбиранията ни за демократична държава, това е една светска правова държава. Дали при една евентуална победа на опозицията, доминирана от „Мюсюлманско братство“, Шериятът ще замени светското законодателство, само времето ще покаже. Промени в тази посока обаче трябва да се очакват при всички положения.

Ефекта на сирийската криза се усилва от още едно обстоятелство – подновяването на конфликта между Ивицата Газа и Израел. На 14 ноември 2012 г. при прецизно насочен израелски ракетен удар в Газа бе убит лидера на военното крило на „Хамас“ – „Бригадите на Изеддин ал-Касам“ – Ахмед Джабари. След едноседмичен ракетен обстрел между „Хамас“ и израелската армия, с посредничеството на египетския президент Мохамед Морси и египетския външен министър Мохамед Камел Амр на 21 ноември беше постигнато споразумение за примирие. За осемте дни на въоръжения сблъсък в Ивицата Газа са загинали 160 души (от които 42 деца и 11 жени), а ранените палестинци са над 1200 души. От ракетния обстрел в Израел са загинали 5 души, а няколко десетки са ранени. Палестинците са изстреляли около 1000 ракети, срещу над 1500 изстреляни от Израел. Това е равносметката в цифри за седмицата на въоръжения конфликт. Постигнатият мир обаче е твърде крехък, показателно за което е ескалацията на напрежението още на 23 ноември, когато израелската армия застреля

един палестинец и рани още 19 души. Според израелските власти тази палестинци опитвали да преминат огражденията по границата и да преминат на израелска територия. Според други източници те се опитали да закачат на пограничната ограда палестинския флаг. Независимо от причината, факт е, че мирът е много крехък. Конфликтът в Ивицата Газа, независимо дали има пряка връзка със събитията в Сирия, е поредното буре с барут в Близкия изток. Управляващата в Ивицата Газа ислямистка групировка „Хамас“ получава ирански ракетни снаряди през тунелите под границата с Египет, като по този начин опитва да поддържа някаква боеспособност. Неслучайно използвам думата „някаква“, тъй като иранските ракети Фадр-5 са нискотехнологичен продукт, с ограничена далекост (около 70 км.) и видимо от нанесените щети (около 1000 ракети – 5 убити, няколко десетки души ранени) не представляват реална опасност за Израел. Разбира се тук не трябва да се пропуска наличието на т.нар. „Железен купол“, израелската ПВО-система, но и не трябва да се приписват определени качества на притежаваната от Ивицата Газа военна техника. Проведената от израелската армия операция „Защитен стълб“ просто потвърди превъзходството на израелската държава. Като се има предвид степента на милитаризация на глава от населението и технологичните възможности на Израел, „Хамас“ не би могъл да бъде действителна заплаха за израелската сигурност. Още повече, че натискът идва преди всичко от Израел, който вече *de facto* е окупира Западния бряг на р. Йордан, и очевидно иска да контролира Ивицата Газа. Същевременно политическата подкрепа, която получиха палестинците от страна на Египет и Турция по време на ноемврийската криза не променя съществено по-неблагоприятната позиция, която заемат живеещите в Палестинските автономни територии. Макар Турция в последните години да укрепна политически и икономически, превръщайки се в ключов фактор в региона, тя едва ли би желала да е инициатор или активен участник във военни действия в близост до границите ѝ. Категоричното противопоставяне и осъждане на израелския ракетен обстрел срещу Ивицата Газа от турския премиер Реджеп Тайип Ердоган по-скоро трябва да се приеме като опит за отстояване на нарастващата роля на страната му в международните дела. От друга страна Египет преживя и все още преживява сериозни трусове. Срещу египетския президент Мохамед Мурси, произлизащ от средите на „Мюсюлманско братство“, продължават организираните протести и обвиненията, че чрез извършените от него поправки в Конституцията се опитва да разшири твърде много правомощията си и да наложи нов авторитарен режим.

Въоръжената борба за територии и тяхното заселване, опитите за асимилация и цялостният натиск върху палестинския народ в продължения на десетилетия обаче не носи нищо добро и за гражданите на Израел. Именно обикновените евреи страдат от ракетните обстрели, бомбените атентати и постоянното напрежение в очакване на поредната терористична акция. Израелските управници трябва да осъзнаят, че трайният мир и благоденствие за еврейския народ минава през териториална, политическа и икономическа независимост на палестинците. Колкото по-спокойни и по-уредени в социално-икономическо отношение стават Палестинските автономни територии, толкова по-малко склонни към насилствени действия ще бъдат техните

Написано от Александър Величков
Вторник, 27 Ноември 2012 17:00

жители. Освен това Израел би трябвало да бъде далеч по-толерантен спрямо палестинския народ, като се има предвид преживяното от евреите по време на Холокоста. Същевременно палестинската общност трябва да разбере, че политическите средства за постигане на независимост са далеч по-ефективни, както и че насилието няма да реши палестинския въпрос.

Близкия изток отново наподобява котел, нагорещен до червено. Гражданската война в Сирия преобрази изцяло страната и няма изгледи въоръженият конфликт да бъде преустановен в близко бъдеще. Последниците от него също. От друга страна израелско-палестинският конфликт продължава да бъде дълбока рана в региона и за жалост става все по-очевидно нежеланието от двете страни за разумно урегулиране на проблема. Ирак продължава да се възстановява с бавни темпове, а етнорелигиозните разделения все още са твърде силни. Иран продължава да бъде трън в очите на Израел, САЩ и европейските държави, но военна интервенция е невъзможна на този етап. Причините за това са много и аятоласите ги знаят добре. В Северна Африка тепърва ще се очакват резултатите от т.нар. „революции“, Афганистан и Ирак все още не са в състояние да функционират като самостоятелни държави, Сирия в най-добрия случай я очаква либийският сценарий, Палестинските автономни територии и Ливан изглеждат по-стабилни, но всъщност са разяждани от тежки вътрешни проблеми. Основните регионални сили – Китай, Русия и Турция – също не подкрепят идеята за започване на нова война – нито срещу Сирия на президента Башар ал-Асад, нито срещу Иран на върховния лидер Али Хаменеи. Междувременно оръжейният бизнес, основно в лицето на компании от САЩ, Русия, Франция и Великобритания, продължава да трупа приходи на гърба на държавите от Близкия изток. Нали все пак някой трябва да подклажда този вечен геополитически котел.